

in Hercegovini kakor tudi naši bratje preko Save in Donava, kakor tudi preko Drine govore isti jezik, ki ga pišemo mi, samo ga zovejo z dvojnimi imenom. Po takem obstojita dve književnosti, hrvatska in srbska. Književniki in sotrudniki, ki so prevzeli ob izpremenjenem in razširjenem programu izdanje „Behara“, se štejejo med hrvatske književnike in delajo na polju hrvatske književnosti. Radi tega in pa, ker tretjemu imenu poleg hrvatskega in srbskega ne more nikjer biti mesta, bo obnovljeni „Behar“ hrvatski list . . .

„Behar“ bo tudi odpiral hrvatskemu narodu bogato zakladnico iztočnih književnosti, ki imajo v Bosni in Hercegovini izvrstnih poznavalcev. Hrvatska književnost se do danes ni mogla neposredno bogatiti s plodovi turškega, arabskega in perskega duha; ves naš narod ni mogel spremljati kulturnega dela na Iztoku.

„Behar“ se bo poleg vsega tega trudil, da bo spremljal kulturno delo zapada, in zedinjujoč tako v sebi dve kulturi, iztok in zapad, bo „Behar“ moral zedinjevati tudi en narod raznih veroizpovedi, ki more in mora biti tem bolj razvit, ker se greje na dveh kulturnih solncih, tem lepši, ker je v svojem razvoju različen, ali v bistvu ipak edinstven.“

Vstop v področje islama, ki se je zvršil s koncem srednjega veka, „slobodno smemo nazvati preporod (našega naroda), ker je iztočno kulturo oberoč prigrilil in zaigral dostojno vlogo med narodi ogromne turške carevine“. Sijaj one dobe je bil samo kratek, ker delo ni imelo naravne podlage, namreč domačega jezika, marveč so islamski umniki pisali v arabskem, turškem ali perskem jeziku. Lastni narod jih ni razumel, marveč le ti naroda in pa ena domača kasta; „za to pa, česar masa ne razume, se narod ne more ogrevati.“ Sedaj je napočil čas naravnega razvoja, namreč: v svojem, ne v tujem jeziku urejati svoje umstveno delo v zmislu sodobnega narodnega duha.

Književne novosti

Poezije. Zložil S. Gregorčič. IV. Tiskala in založila „Narodna tiskarna“ v Gorici. 1908. Cena elegantno vezani knjigi 3 K 20 h, broširani 2 K 20 h. — In tako smo dobili še IV. zvezek Gregorčičevih poezij! To je zopet tista pristna Gregorčičeva poezija, ki je imela toliko moč do naših src, ki nam je izvabljala solze v oči, ki je obvladovala s tako neodoljivo silo naša čuvstva! Ni vse enake vrednosti, kar nam nudi ta zvezek, a vsakdo mora priznati, da obsega krasne stvari. Zares

zasluga je, da se je izdala ta knjiga! Priklicala nam je iznova v spomin, kak oblagodarjenec neba, kak prekrasen pevec je legel z Gregorčičem v zemljo. — Uvod knjigi je napisal Ks. Meško, katerega je vezalo s prerano/ umršim pesnikom najiskrenejše prijateljstvo, kakor pričajo vrstice, ki sta jih posvetila drug drugemu. — Izkupiček od knjige je namenjen „Šolskemu domu“ v Gorici — en moment več, ki izpodbujaj h kupovanju prelepe knjige.

Vida Jerajeva. Pesmi. Založil L. Schwentner. V Ljubljani 1908. Cena broširani knjigi 1 K 60 h, eleg. vezani 2 K 60 h, po pošti 10 h več. — To najnovejšo zbirko poezij ocenimo v eni prihodnjih števil.

Janeza Trdine zbrani spisi. V. knjiga. Bajke in povesti. IV. V Ljubljani 1908. Založil L. Schwentner. Cena broš. knjigi 1 K 60 h, po pošti 1 K 70 h, eleg. vezani 2 K 80 h, po pošti 3 K.

Ta zvezek obsega povesti, oz. bajke: Rožica, Stražani, Zemun, Bratovska gomila, Koslerjev vodotoč, Šamaj, Razodetje, Kocaneža in pa spis: Vinska modrost.

Iste vrline, ki smo jih občudovali že pri prej objavljenih spisih Trdinovih, nahajamo v obilici tudi v tej knjigi. Tudi oni, ki se mu morda ne prilega povsem vsebina teh spisov, se mora diviti krasnemu jeziku in pristni narodni dikciji v njih. Sicer pa Trdinovih spisov ni smeti čitati zdržema, to je tekovita hrana. Posamezna povest, majhen odstavek zadostuje za enkrat. Kdor se ravna po tem načelu, se pri Trdinovih spisih ne bo dolgočasil!

Zabavna knjižnica „Slovenske Matice“ XIX (1907). — Karakteristikon tega zvezka je pestrost vsebine, kajti nič manj kot pet pisateljev je zastopanih v njem in še ti prinašajo razen Meška po dva spisa. Seveda ne sodim jaz, da je že zavoljo tega naš zbornik manj izpolnil svojo kulturno in umetniško nalogo, kakor tudi nisem mnenja, da bi bilo znamenje pojemanja in propadanja, če Matica objavlja tudi drobnejše blago, ker sem trdno prepričan, da je zrnce zlata še vedno več vredno nego kepa bakra ali železa. Celo dobro in hvale vredno je, da so prišli enkrat do besede tudi mlajši in skoraj najmlajši pisatelji in to na tistem mestu, kjer smo sicer vajeni zreti le starejše in že priznane umetnike. Čitajoče slovensko občinstvo bo imelo vsaj priliko, da spozna po licu in po duši tudi nastajajoče umetniške moči in učence umetnosti, saj vendar ni na korist slovenskemu slovstvu, da bi jih puščali, naj do tridesetega in štiridesetega leta tiče v mračni senci dnevniških podlistkov. Prav umestno je bilo, da nam uvaja „Zab. knjižnica“ te mlade skupno, da si bomo, primerjaje jih med seboj, tem lažje vtisnili v spomin značilne črte vsakega posameznika, kajti v resnici prinaša vsak izmed njih nekaj svojega, kar ga znači in razlikuje od vseh drugih. Niso to sicer zgolj umotvori brez najmanjše hibe, vendar tudi niso prvenci začetnikov, marveč se vsakemu spisu pozna, da ga je zamislil in zasnoval dozorevajoči duh mladega umetnika. — Zbornik začenjata dve črtici Jos. Regalija, ki sta obe ljubki stvarci in obe značilni za umetniško posebnost pisateljevo, ki se more zanašati bolj na vernost in strogost umskega opazovanja nego na bogato domišljijo sanjajoče duše. Zato pa zna dati vsem razmeram in odnošajem zunanjega sveta sigurne poteze, ki izstopajo iz ozadja, plastično in z vso naravno preprostostjo; zdi se mi včasih, kakor bi imel pred seboj lesorez starega mojstra. To velja i o „Tilnu Rekarju“ i o „Tratarjevi smrti“. Kar se tiče prve črtice, je v resnici vse, kar se nanaša na oris zunanjega sveta in življenja, sigurno in naravno izraženo; zdi se, kakor bi čutil ta vroči poletni zrak na letovišču, kakor bi duhal razne trave, ki puhte tam gori na hribu in dajejo kraju in človekovemu

razpoloženju tako značilno barvo. Bolj dvomljive vrednosti pa je zlasti Rekarjeva filozofija in sploh ves notranji konflikt, ki privede zaljubljenega modrijana do enostranskih in ne dovolj utemeljenih zaključkov, ki so taki, da delajo na nas vtisk deklamatorstva. Pač je pisatelj sam čutil, da je hotel v preozkem okviru rešiti preširoko vprašanje, zato je rabil tudi slučajna in kaj zunanja sredstva, kakor zlasti drvarjevo nesrečo. Zato je neprimerno bolj zaokrožena druga črtica, ki opisuje kmetijske razmere, dasi je tudi njej okvir ozko, pa vendar ne preozko začrtan. Ti liki, ki nastopajo pred nami, so v resnici pristni gorenjski kmetje, samozavestni in egoistni možje, dosledni v svoji konservativnosti in krivični, če jim hoče kdo prekrizati stare, po generacijah posvečene poti. Bajtar Tratar, mož neumorne delavnosti in skrajne ščedljivosti, vidi uspehe svojih čednosti pred svojimi očmi, čuti jih v obliki stotakov, ki jih po beraško stiska k srcu, da bi jih ne izgubil. Zato pa zavest, ki raste v njem ob tem pogledu, ni tista naravno se razvijajoča, od očeta na sina presneta samozavest, ki se ne da preslepiti ni v svetlih ni v mračnih trenutkih. Tratnik je le sužnik, ki je za hip otresele verige, pa že misli, da je ušel robstvu. Sicer veje v naši krepko izvedeni in tesno zaokroženi črtici nekaj duha fatalizma, nekaj takega, kar radi obdelujejo modernisti iz polpretekle dobe, vendar tega nadosebnega, nad družbo ljubosumno in sovražno bdečega toliko ne čutimo, da bi nas motilo. Tratar v svojih očarujočih sanjah, v svoji plašni sigurnosti, v trmasti upornosti in otroškem ponosu je mojstrsko očrtan; ves razvoj je prav tako mirno in premišljeno zasnovan, kakor je peripatija stisnjena, pobijajoča se in svinčeno težka, da privede bajtarja Tratarja vpričo podirajočih se njegovih osnov in ob misli na močno in sramotno razočaranje naposled — pod leskovo vejo, na katero se revež obesi, ker je obupal, da bi se kdaj mogel osvoboditi suženstva ubožstva. — Meško je priobčil „Dramo izza davnih dni“, izza tistih časov (1572), ko so se podravski štajerski kmetje pripravljali, da s silo otresejo jarem tlačanstva, kar se je leta 1573. tako krvavo ponesrečilo. Sicer črta Meško splošno razpoloženje časa s kaj tenkimi in meglenimi potezami, ampak če pogledamo bliže, vidimo, da ima tudi naša pretresljiva tragedija namen, da pojasnjuje vzroke, ki so privedli naše dede do tistega usodnega koraka, a je kot taka nekaj — tendencijozna. Pomisliti moramo, da je junak naše drame skrajno nemoralen „kalvinski“ predikant, ki zapelje preljubeznivo vnukinjo dravskega brodnika Matije in jo zapusti; zato se starec strašno maščuje s tem, da zvabi Roderika v svoj čoln in ga potopi, pri čemer izgubi tudi sam življenje. Ta kalvinec je tujec, a tudi pomagač pohotnega in razbrzdanega grajščaka Jakoba Sekelyja, ki mu tudi drugi taki predikantje pomagajo pri delikatnih ljubavnih podjetjih. Torej od blizu in daleč na eni strani — vse sama gадna nemoralnost. Stvar bi se dala seveda tudi — vsaj deloma obrniti, in tendenca bi bila prav tako zelo ali tako malo opravičena. Ne oziraje se na to in na pretiranost in pristranost pri razdeljevanju svetlobe in sence, moramo priznati, da je Meško fino očrtal zlasti nesrečno deklico, ki se je v svoji napol otroški preprostosti zagledala v tega lepega tujca, verjela njegovim lažnivim, pa sladkim besedam in se potopila v njegovih temnih očeh, ki so vzbudile v njej neko silno moč, ki je deklo doslej ni poznalo: osrečujočo in morečo ljubezen. Kako trpi, ko očito ravna proti zapovedi ljubega starega očeta in skrbne stare matere, vendar ne more drugače, vendar se mu mora vdati. In ko ga več ni k okencu in ga zaman pričakuje in grozno trpi, tedaj ga še vedno ljubi, še vedno misli le nanj. In kakšen je bil njen občutek, ko je gledala najljubša dva moža, deda in njega, ljubega, ko sta se sredi Drave borila na življenje in smrt in sta izginila v hladnih valovih. Da, po pravici je šepetalo

rakitovje, da je dobilo še več nego življenje za življenje, kajti tudi Tilka bo legla in ne bo več vstala in bogve, kako dolgo bo mogla prenašati te udarce starka, babica, ki ji je bila duša tako silna, da je poslala starega moža tja, naj se — maščuje. Mnogo, preveč teme, preveč smrti vsepovsod! In vendar se mi zdi, kakor da bi vse te grože neposredno ne čutili, saj je vse to povedano tako prizanesljivo, tako posredno, kakor nam opisuje smrt tudi — ljudski, narodni pevec. To je Meškova posebna in osebna nota, zato pa Meško ni in ne bo — dramatik. (Dalje.)

Dr. Iv. Merhar.

Besedni red v govoru. Spisal Anton Breznik. Ponatisnjeno iz „Dom in Sveta“, 1908. Cena 1 K 50 h. Ljubljana, 1908. Založila „Katol. Bukvarna“. Natisnila „Katol. Tiskarna“. — Zanimiva študija, o kateri izpregovorimo še.

Carniola. Zeitschrift für Heimatkunde. Geleitet von Dr. phil. Walter Šmid. Trubernummer. Erster Jahrgang. 1908. Heft II.

Vsebinska tega spomina našega prvega slovstvenika posvečena številka „Carniole“ je sledeča: Dr. phil. Ottmar Hegemann: 1. D. M. Primi Truberi. 2. Hofrat Professor dr. Arnold Luschin R. v. Ebengereuth: Dr. Theodor Elze. 3. Hofrat Professor dr. Johann Loserth: Steiermark, Kärnten und Krain und ihr Zusammenwirken wider die Gegenreformation. 4. Dr. Friedrich Ahn: Zeitgenössische Buchdrucker als Förderer von Trubers Werk (1550—1595).

✻ Glasba ✻

Slava domovini. Spevoigra. Dvo- in triglasni zbori s samospevi ter z deklamacijami, uravnano za spremljevanje na klavirju in harmoniju. Sestavil in izdal Anton Kosi. Dobiva se pri izdajatelju (Središče, Štajersko). Cena 3 K 20 h.

Ta spevoigra se je pod vodstvom prirediteljevim uprizorila že pred dvema letoma v Središču. Razni listi so se izjavili o tej uprizoritvi kakor o delu samem prav pohvalno. Lansko leto je izdal isti avtor spevoigro „Letni časi“, o kateri so se čule istotako ugodne sodbe.

Splošni pregled

Cesarjev spomenik. Spomenik, ki se postavi v proslavo šestdesetletnega slavnega vladanja cesarja Franca Jožefa I. v Ljubljani pred justično palačo, izdeluje naš domači kipar L. Peruzzi.

Trubarjevo slavlje, čigar štiristoletni rojstni dan se je ponovil 8. junija t. l., se je moralo vsled raznih ovir preložiti na september. Osnutek za spomenik našemu prvemu slovstveniku, ki se odkrije povodom septembrskega slavlja, je napravil znani kipar Fr. Berneker. — Naš list objavi v septembrski številki dve